

Rhoon en zijn dorpskerk

Anno 1199:

In januari van dat jaar schonk Dirk VII graaf van Holland, aan Biggo van Duyveland het recht om de grienden onder Barendrecht in te polderen. Van Duyveland was een Zeeuws edelman die zich op Rhodos als kruisvaarder had onderscheiden en door Frederik Barbarossa tot ridder geslagen was. Hij noemde de nieuwe polder 'Rhoeden', zoals ook zijn Zeeuwse hofstede vernoemd naar het eiland Rhodos, heette. Hij bouwde in 'Rhoeden' een motte* en een kerk die in 1218 gewijd werd aan de Heilige Willibrordus.

* Een motte is een vroeg-middeleeuws kunstmatig opgeworpen heuvel, waarop een kasteel, burcht of verdedigingswerk werd gebouwd. De grond voor de heuvel werd verkregen door het graven van een slotgracht. Zij werden alleen gemaakt daar waar geen natuurlijke heuvels waren. Na verloop van tijd ging de grond verzakken en om instorting te voorkomen werd er een ringmuur gebouwd. Dit type kasteel ontstond tijdens de invallen van de Noormannen. Vaak was het alleen maar een donjon, met een voorhof waar men woonde. In tijden van gevaar kon men zich dan terug trekken in de donjon.

In de 14^e en 15^e eeuw waren er diverse overstromingen. De bekendste daarvan is de Sint-Elisabethsvloed. In die vloed van 1421 verdween op Rhoon meer dan de helft van het land in de golven. Tussen 1430 en 1472 werden de meeste gebieden bedijkt en drooggelegd. Een kleine tien jaar na de vloed dacht de toenmalige Heer van Rhoon, Pieter van Duyveland, wel weer te kunnen gaan bouwen. Begonnen werd aan een kasteel en aan het koor van een kerk. Als dat koor er alvast maar stond dan kon het schip er later wel aan vastgebouwd worden. Het was echter wél zaak dat er ook een toren met klok zou komen. De klok gaf immers met luiden de tijd aan voor het morgengebed, het middageten en het avondgebed.

Het luiden van de klok om 7 uur, 12 uur en 18 uur heeft tot 1974 geduurd!

Heer Pieter II van Duyveland en zijn echtgenote Adriaentje Dierc Zayendr. van der Lee hadden een kleindochter, die aan het einde van de 15^e eeuw abdis was van het klooster Leeuwenhorst te Noordwijk. Kleindochter Adriana was nieuwsgierig hoe het er nu met de kerk van Rhoon voorstond en ze besloot eens poolshoogte te gaan nemen. Er was echter in al die jaren niets veranderd, want nog steeds stonden de toren en het koor apart.

Adriana vond dat het zo niet langer kon en haalde een bouwmeester naar Rhoon, om van de twee losstaande delen toch maar eens een hele kerk te gaan maken. Langzamerhand kregen de plannen vorm en op 20 mei 1500 kon de kerk ingewijd worden. De kerk had toen al het huidige model.

Als je goed oplet, zie je dat het koor wat groot is in verhouding met het later tussengebouwde schip van de kerk.

Toen Maarten Luther in 1517 zijn 95 stellingen tegen de afluathandel aan de deur van de Slotkapel te Wittenberg had aangebracht, breidde de kerkhervorming zich snel uit en liet ook het dorp Rhoon niet onberoerd. Die reformatie was in feite niet alleen maar een aanklacht tegen de rooms-katholieke kerk, het was ook min of meer een opstand tegen de adel. De Heer van Rhoon ging niet mee met de reformatie. Hij was rooms-katholiek en hij bleef rooms-katholiek. En omdat Rhoon een hoge halsheerlijkheid** was, gold daar de wet van de Heer van Rhoon. De officiële godsdienst van Rhoon bleef dus de rooms-katholieke.

Zo rond 1577 was de scheiding tussen de rooms-katholieke en protestantse eredienst wel een feit. De kerkzaal in het kasteel - de Van Duyvelands woonden al lang niet meer permanent op het kasteel - werd gebruikt voor de godsdienstoefeningen van de rooms-katholieken. De protestanten bleven 'kerken' in de Dorpskerk. Bijzonder was, dat van het gehele eiland IJsselmonde alleen Rhoon rooms-katholiek bleef!

** In een halsheerlijkheid mocht de Heer zowel het laag- als hooggerecht toepassen, dit betekende dat hij ook over het leven en dood van een misdadiger kon beschikken.

In de loop der jaren verslechterden de verhoudingen tussen de Heer van Rhoon en de dorpelingen. Bovendien taanden de macht en de rijkdom van het geslacht Van Duyveland. De Heer van Rhoon, Pieter IX van Duyveland getrouwd met Catharina Theresia de Bruxelles, was de laatste Van Duyveland die de scepter over Rhoon zwaaide. Hij ging in 1683 failliet en Rhoon werd verkocht aan Hans Willem Bentinck, getrouwd met Anne de Villiers. Bentinck betaalde voor de Heerlijkheid fl. 145.000,- en voor het kasteel fl. 9.000,-.

Door aankoop van Rhoon werd Bentinck toegelaten tot de Staten van Holland, want: wie Rhoon bezat, had macht!

Hans Willem Bentinck

De preekstoel van de Dorpskerk dateert uit 1650 en in 1705 kreeg de kerk een prachtige koperen kroon. Midden 18^e eeuw was de kerk hard aan een

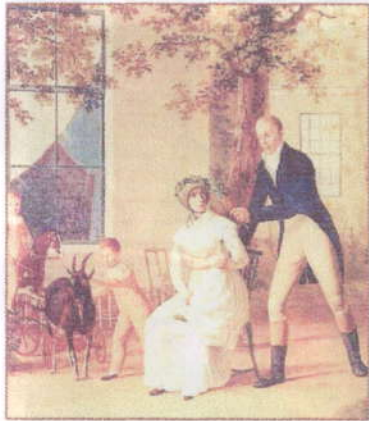
opknopbeurt toe. Er kwamen grote, moderne ijzeren ramen in. Het interieur werd opgeknapt en de grafkelder van de Van Duyvelands werd schoon-gemaakt. Eigenlijk zouden ook de acht rouwborden moeten worden opgeknapt, maar omdat er geen nazaten van de Van Duyvelands meer leefden werden de borden zonder meer weggegooid.

Toen de dominee zich tijden later over dit feit beklaagde, was het te laat. De borden van de Van Duyvelands bestonden niet meer en er hingen trouwens al Bentincks voor in de plaats.

De brandweer van Rhoon behoorde tot de beste van de regio. Vóór 1776 werkte de brandweer nog met emmers water, die dan werden doorgegeven om te proberen de brand te blussen. In 1776 werd er een brandspuit aangeschaft en men besloot die in de kerk onder te brengen. Een zeer efficiënte keuze: bij brand moest de klok tòch geluid worden en dan was de brandspuit al binnen handbereik.

In 1807 kreeg de kerk ter ondersteuning van de gemeentezang een orgel: een kabinetorgel en men besloot naast de psalmen ook gezangen te gaan zingen. Op zichzelf een goede zaak, maar er waren ook minder plezierige dingen: er waren problemen met het dak, er was lekkage.

De toren was jarenlang van de burgerlijke overheid, maar die deed weinig of niets aan onderhoud. In de franse tijd werd er zelfs helemaal geen onderhoud uitgevoerd. Dit ging zich op den duur natuurlijk wreken.

De inkomsten uit boetes en rechten gingen in de franse tijd naar de Staat. Het gevolg hiervan was, dat de Heerlijkheid verarmde. Ook de Heer van Rhoon, Willem Gustaaf Frederik Bentinck, zat op zwart zaad en was in 1830 gedwongen de Heerlijkheid Rhoon te verkopen aan de meestbiedende. Deze meestbiedende was de Rotterdamse koopman en reder, Anthony van Hoboken, getrouwd met Maria van den Heuvel. Hij betaalde er fl. 249.500,- voor.

Anthony van Hoboken en Maria van den Heuvel

Op 28 mei 1842 werd door Van Hoboken de eerste steen gelegd voor de bouw van een school, want de kinderen kregen nog steeds les in de kerk. De ruimte die door de bouw van de school in de kerk vrijkwam, kon goed gebruikt worden. Men besloot dat er een post in moest komen voor de Rijksveldwacht. Heel handig, zeker als je bedenkt dat de brandspuit óók al in de kerk stond.

Goed onderhoud is altijd nodig, dus in de loop der jaren zijn er nogal wat reparaties aan de kerk geweest: de spits van de toren moest gerepareerd worden en het dak van de kerk lekte.

Kerstmis 1883:

Voor de eerste maal in de geschiedenis van de Dorpskerk was er een kerstboom voor de kinderen, die hun ogen uit keken: een boom in de kerk! En de chocolademelk die geschonken werd was natuurlijk ook een feest.

Er zijn diverse verhalen over de oorsprong van de kerstboom. De boom zou zijn verwant aan zowel de Germaanse heilige boom als aan de middeleeuwse rooms-katholieke paradijsboom, versierd met appels (de zonde) en ouwel (de redding). Deze boom zinspeelde op de bomen in het paradijs.

waaraan kostelijke (verboden) vruchten hingen, waaraan Adam en Eva zich tegoed deden..

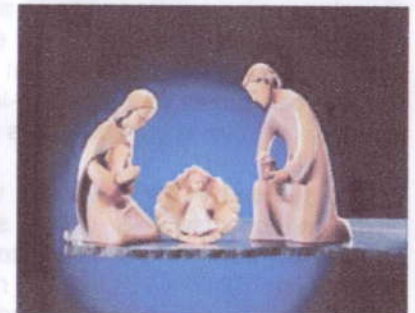
Maar al lang vóór onze jaartelling werden er bomen versierd en vereerd. Heidense volkeren gebruikten bomen om kwaad af te weren of om kracht aan te ontfemen. De Germanen versierden een groene den met licht en geschenken, symbolen van nieuw leven en vruchtbaarheid.

Toen keizer Karel de Grote in 807 deze cultus verbood was dat tevergeefs.

In 1521 kwam uit Straatsburg een eerste melding over een echte kerstboom. In Nederland kwam de kerstboom laat 19^e eeuw in gebruik.

Kerstliederen zijn vanaf de 10^e eeuw bekend, maar kwamen vooral in de 15^e en 16^e eeuw in zwang. Het bekendste kerstlied is zeker wel het 'Stille nacht, heilige nacht', in 1818 door de Oostenrijkse kapelaan Joseph Mohr gedicht en op muziek gezet door Franz Gruber.

De geschiedenis van het kerststalletje gaat terug tot de tijd van Franciscus van Assisi (geboren in 1182), die de armelijke stal van Bethlehem trachtte na te bootsen.

Het kindjewiegen ontstond in de late middeleeuwen. Dit gebruik kwam vooral in de nonnenkloosters voor, waarbij men een pop, die het Christuskind voorstelde, in een wieg legde en daarbij speciale liederen, wiegeliederen, zong.

Op Hemelvaartsdag 1 juni 1905 brak er een felle brand uit in de kerk. De toren brandde als een fakkel. De hitte was zo groot, dat de klok smolt. Het heeft jaren en jaren geduurd eer de toren gerestaureerd werd: in 1912 was het eindelijk zo ver.

Gelukkig had de kerk zelf niet al te veel te lijden gehad, alleen het orgel had schade opgelopen, die zo goed en zo kwaad als het ging hersteld werd. Er werd echter toch gekeken of er een ander orgel kon komen. Gelukkig was daar financiële ruimte voor en kon er een Van der Kley-orgel aangeschaft worden.

Rond 1926 kreeg Rhoon elektriciteit.

Ook de kerk profiteerde daarvan. Elektrisch licht!

In 1936 was er weer een grote inspectie van de kerk. Er mankeerde heel wat aan. Dit was bij de vorige inspectie - toen er een grote galerij was bijgebouwd omdat er te weinig zitplaatsen waren - blijkbaar niet opgemerkt. Het woord 'vervanging' werd zelfs uitgesproken.

Al snel daarop, in 1939, volgde een grondige restauratie. Het gehele interieur werd veranderd: de kansel werd aan het begin van het koor geplaatst, met de banken in de kerk naar het oosten gericht. Ook het orgel werd verplaatst en kwam verder naar achteren te staan.

Na deze gedegen restauratie ging het lange tijd goed met de kerk. Toch begon aan het eind van de jaren zeventig het dak weer te lekken. Als het hard regende, was het binnen bij wijze van spreken net zo nat als buiten. Af en toe ging de loodgieter het dak op en verhielp dan de lekkage, maar vervolgens ging het weer op een andere plaats lekken.

In 1986 werd de toren met lood en leien bekleed, zodat de opnieuw vergulde windwijzer weer op de toren geplaatst kon worden.

Het jaar daarop waren de glas-in-loodramen aan de beurt. Zij werden grondig opgeknapt en van dubbel glas voorzien.

Op 23 september 1992 was de volgende inspectie van de kerk. De uiteindelijke conclusie was, dat de staat van de kerk niet al te best was; de bonte knaagkever en ook de boktor hadden te zeer hun best gedaan.

Op 14 januari 1993 werd met het reparatiewerk begonnen.

Maar ook de fundamente deugden niet helemaal (of helemaal niet). De fundering van de kerk werd geheel blootgelegd. De uit veel te zachte steen

opgebouwde funderingsmuren waren door vocht aangetast. Vooral rondom het koor van de kerk moest tot meer dan een meter diepte de muren en de steunberen vernieuwd worden. Er waren veel meer slechte stukken dan was ingeschat, dus gingen de herstelwerkzaamheden uiteindelijk veel meer tijd en geld kosten dan was voorzien.

Hoewel er in 1995 groot-onderhoud aan de kerk was verricht kon niet voorkomen worden dat de toren van de kerk los raakte en verzakte, waardoor de toren uit het lood kwam te staan. De fundering van de kerktoren stond los. Het voegwerk was slechts tot het maaiveld gerestaureerd. Het onderste deel was niet onderhanden genomen.

Het uurwerk, een slingeruurwerk daterend uit 1940, moest vervangen worden. Het was volkomen verroest en kon niet meer gerepareerd worden.

In 1996 werd overgestapt op een elektrisch aangedreven uurwerk met magnetische hamer en klokcomputer.

De - tot op heden - laatste restauratie is in 2005 geweest. Het oude stucwerk werd verwijderd en er werd nieuw stucwerk aangebracht. Tegelijkertijd werden de elektrische installatie en de geluidsinstallatie vernieuwd.

Er is in de loop der eeuwen al heel wat geïnvesteerd in de Dorpskerk van Rhoon, en niet alleen financieel. Maar Rhoon mag zich gelukkig prijzen met al diegenen die bereid waren en zijn om hun (financiële) bijdrage te leveren tot het behoud van de kerk. Die er het belang van inzagen om zorgvuldig met het cultureel erfgoed om te gaan. Die de kerk niet hebben laten verpauperen. Vroeger was het heel normaal, dat de eigen kerkgemeenschap zorgde voor de bouw en het onderhoud van de kerk. Dit is voor een kerkgemeenschap tegenwoordig niet meer op te brengen. Dankzij ook de offervaardigheid van de burgerlijke gemeenschap en van o.a. de plaatselijke overheid beschikt Rhoon nog steeds over een dorpskerk om trots op te zijn.

Hij zal er zich vast geen voorstelling van hebben kunnen maken wat er zou worden van 'Rhoeden', toen begonnen werd met de bouw van de 'motte' en de kerk! Maar op 8 juni 2004 kreeg Biggo van Duyveland alsnog zijn ruitersbeeld. Het werd onthuld op dinsdag 8 juni 2004.

Bronnen: 'Al eeuwen staat er een kerk', door Annemarie van Es.
'Op Rhoon', door Ellie Rietveld.
Diverse krantenartikelen.
Internet